

IKASTETXE IREKIAK

Zilipurdika dabilzt gaur erakunde guzaki edo gehienak beintzat. Ez da bat bakarrik ere zutik gelditzen. Zalantzan edo eztabaidan jarria dago gehien premia eta balioa.

Ez zitekean erasorik gabe geldi eskola-erakunde ere. Jakiña, behin ere ez da izan eskola bera bakarrik gizonak osatzen dituen. Ez, ez dira maixu txarrak izan etxea eta kalea. Gizona ez da bakardadean bizi. Eta lagunartean jaso ditu bizi-modurako behar dituen iriziti eta jakabide asko, bai giza-maillan, bai politika gaietan, bai erlijio bideetan.

Zer izan zitekean eskolako eziera soilla lagunarteko osagarri-rik gabe? Ori lehen. Gaur, berriz? Oñez dabilen liburutegi bat gerta diteke gizona eskola utsarekin. Non eta zertarako dagoen ez dakien ameslaria. Gauza batzuk dakizkian txoriburua.

Orregatik beste erakundeei egiten zaien galdera berbera egiten zaio eskolari ere. Balio al du? Zertarako da? Zer eginkizun dauka? Zaharkiturik al dago irakasleekin, irakas-gai jakinekin eta, denbora eta leku jakinean ematen den eziera au?

Eskola ez diteke esiz itxitako kabi bat izan. Behin ere ez. Gaur gutxiago. Or daude dononori erasaten dioten eteko giro, kaleko zurrunbillo, irakurgaien indar eta telebistaren dizitrik. Umeei eta gaztekoiei arago. Eta or dago oien jakin-miña ona eta txarra, guzia jateko eta irentseko.

Ezinezko eta kaltegarriko, beraz, umea munduko gorabehera guzietatik babestea. Umeari gauzak isildu eta gordetzea. Korapillo asko sortzen dizkio umeari, barruan, atariko aizeak.

Egun auetako batetan gertatu da: Gerra zillegi al da? Galdetu diote amar urteko mutikoei beren maixuari bat-batetan. Eta maixuak eztabaidan eta elkar-izketan ifiñi ditu bere ikasleak galdera zorrotz ori dela-ta. Batzuk, inoizal ere ez ditakela onartu. Besteak, egin ditakela norbere Erria salbatzeko, omen zioten. Eta gai orri jorratu bat eman bezain azkar beste galdera bat egin zioten: Zergatik Txina batek ONU'tik atera behar izanduko du, beste Txina sartzeko?

Ara or gai sakon eta interesgarriak umea esnatzeko, ezitzeko eta gizonteko. Makillaren bidez, edo nahi duzunaren bidez, liburu batzuk buruan sartueraz ez dugu er aurreratu.

Eskolak ikasleari sortzen zaizkion galderai erantzun behar dio. Ikusten, entzuten eta jasotzen dituen gauzaetatik, ona eta txarra bereizten irakatsi behar zaio.

Bakoitziari bere burua eta bere ingurua aztertzen eta maxiatzen lagundu behar zaio. Bai, maxiatzen. Ez marmararen. Ez bestean akatsak zabaltzen. Au da, zer dagoen ondo eta zer gaizki ikustarazi. Gero ona ondu eta txarra kentzen saiatu dedin. Onaren eta txarraren sena zorrotz behar zaizkio.

Mitoko ankar gora botatzeko garaietan bizi gera. Baiña zaharrak kendu ainean, berriak sortzen ari gera. Eta guztiak dute zauritzen gizonaren askatasuna, lehengoek eta oraingoak.

Zail da gaur garbi ikustea. Zail bereiztea. Trainsa zahar batzuk bezala erabiltzen gaituzte. Gezurra dirudi baiña mito erailtzeak eta sortzaille bihurtu gera. Eta sortarazten dizkiguten berrien atzaparretan galdurik arkitzen gera. Zaharrak desegiten bakarrik ari gerala sinestezari digute.

Eskolak bere ateak, leioak eta ormak zabaltu behar ditu eta kalean sartu. Kaleko giroarekin batera eskolatu behar ditu bere umeak. Bestela aizeak astintzen den orbelaren antzera astin-duk izango dira zuloaren banean betirako galdurik geldituko.

C. G. T. eta C. F. D. T. eztabaidan

CGT eta CFDT dira Frantziako bi sindikato nagusiak. CGT delako komunisten eskuetan dago; eta CFDT-a, berriz, komunista ez diren gehienak biltzen ditu, eta ez du partidu berezirik loturarik (F.O. sindikatoa, lehen SFIO sozialistaren adar izana, gero eta txikiagoa da).

Hots, gaitzat «Sozialismorako Bide» hartuz, argitara berriak dituzte bi sindikatook beren oinarriko araudiak eta pentsa-moldeak. Eta, hori de la bide, eztabaida mamitsua sortu da Frantzian bion artean. Euskal Herrian eta munduko leku guzietan bezala, zimentudat dituzten bi politika-joerak agertu dira gailen: marxismo-leninismoa batetik, CGT-aren politikabideen sustraian; eta sozialismo pluralista edo gizatarra bestetik, CFDT-aren proposamenduen funtsean. Bi sindikatoen arteko eztabaida hori, horregatik, argi-turri izan daiteke guretzako; batez ere batzuek eztabaida horiek gaudituta edo «superperata» daudela sinistarazi nahi liguketelarik. Eztabaida horietxek dira, hain zuzen, gurean eta mundu guzian ezkerre zatitzen duten eztabaidak: marxista-leninistak daude batetik, eta gainerako sozialistak bestetik.

CGT-aren helburuak, Komunista

Erresumetan ezagutzen direnak dira, eta puntu hauekara bil ditzeko: 1) Produzio-bideak naziotarteko; alegia, produzio-bideak *Erresumaren eskuetan* jartzea. Hots, Erresumato Estadao gobernuren aparatoren eskuetan dago. Beraz, azkenean produzio-bideak gobernuren eskuetan jartzen dira. 2) Erresuma horren eginkizunak zuzentzeko, langile-klasearen interesak hartuko dira gidari. Hots, langile-klasearen defendatzaile bakarra eta argitua Komunista Alderdia besterik ez da. Marxismo-leninismoak argiturik, *Partidu bakarra* ba dator: marxista-leninistena, noski. 3) Ekonomiaren zuzenketa «zientziakiro» egin behar da, eta langileria osoaren onetan. Denon interesok orokorki eta argiro ikusteko, Erresuma osoarentzako buru bat behar da, marxismo-leninismoan ongi jantzia. Horretarako dago K.A.-ren burukrazia. Eta plangintza *goitik behar*ko izango da. Komunista Alderdia erabakitzen du dena. Esamea hau, zenbait puntutan eta «pour les besoins de la cause» liberal itxuraz leundu da. Baina erroak betikoak dira; eta eztabaida sortu da. CFDT-ak ez du horrelako sozialismorik nahi.

CFDT-ak hiru puntu nagusi proposatu ditu gidari: 1) Produzio-bideak, *erabiltzen dituzten langileen eskuetan* jartzea, eta ez Erresumarenetan. 2) Burokraziaren zampaketa egiazkoak jabeturik, aparatokorien kontra jokatzea, honetarako maila eta arazo guzietan *autojestioa* ezarri. Autojestioak, jakina, federalismoa dakar Erresumaren barruan eta zentralismoaren akabera; baita soldaten azkena ere. 3) Ekonomiaren plangintza *demokratiko* bat egitea, ahal den guzian behetirik gorakoa. Gizonaren zapalketa —dio CFDT-ak— ez dator ekonomia-arazoetatik soilki. Sozialisten pluralismoa onhartu beharra dago, eta pluralismo horri dagozkion askatasun-eskubideak ere bai: «Le pluralisme d'expression politique, économique, sociale, traduisant les diversités de conception au niveau de la construction du socia-

lisme, concrétisant ainsi une TENSION PERMANENTE entre la masse des travailleurs et les différents échelons du pouvoir, demeure une CONDITION ESSENTIELLE du caractère démocratique du socialisme». Hau dela-ta, CFDT-ak huela edo opor-eskubidea segurtatuko dituen legeak eskatzen ditu. Eta kezka hau ez da harritzekoa; ezen Polonia-ko gobernuk langileak kalean ametrailatuz bukarazi bait ditu aurtengo oporrak!

CFDT-aren iritziz, beraz, langilearen egoera URSS-eko lantegietan ez da funtsean «fdata»; eta Partidu bakarraren aparatoari buruz eta burgesiaren aparatoari buruz duen ezintasuna, berdintsuak dira.

Eztabaida honek argitzen duenez, geure artean ditugun eztabaidak eta haserreak ez dira, uste izaten denez, Urliaren izakera zailaren ondorio, edo Berendiaren norkeriaren frutu. Marxista-leninistek partidu bakarra nahi dute jaun-eta-jabe; eta filosofia bakar bat, erlijio bihurtuta. Ez gureak, ordea, edo besterenak... berenak baizik! Harrokkia haundiegia behar genuke besteok, benetan, horren laurdena eskatzeko. Ez nuke nik aurpegirik izango, benetan, argi-eta-garbi proposatzeko denak isiltzea eta gutarrak ez beste mintzatzea! Denok dakigu ongi, hain zuzen, nork izan duen ausardia hori.

Ez. Euskaldun ezkertarron artean nagusi diren liferentziak, mundu GUZIKO sozialisten artean nagusi dauden liferentziak dira. Larri-larriaren aialtzeko, alde batean marxista-leninistak daude; eta bestean gainerako sozialistak. Eta gutxi gorabehera, CGT eta CFDT-ak dauden hein berean egon ohi dira. Gizonak bere iritzia librokia aialtzeko eta defenditzeko eskubidea duen lekuetan, bi partidu nagusi daude, eta bi sindikato nagusi, eta bi pentsakera edo joera nagusi: marxismo-leninismoaren diktaduraren aldekoa, eta sozialismo gizatarrena.

Kapitalismoa ankar gora bota ondoren ere politika-problemak ez dira bukatu. Eta sozialismo «bakar» (???) horren ipuinak gugandik zeharo baztertzeko garaia da.

LARRESORO

ESKRIBIKERA ERRAZTEN

Oraindik-orain ikusi dut gaztele-*ra*ko idaz-lan bat; eta berak emateko, dit bide gaurko au zirriborro-*te*ko. Bere miña? Idazkera edo eskribikera erraztu bear aundia dala, alegia.

Eduardo Maria Galvez erdal-idaz-*lea* konturatan da —eta ez da ari-*tzeko*al— benetan lan gaitza izan-*go* dala gaitzel-idazleak ortara jar-*zea*. Baiñan bearraren bearrak era-*gite*n dio itza atzertzea.

Eskribikera edo «ortografia» erazterren aldeko zio edo arrazoi-*rik?* Batetik, denbora asko gaitzen dala eskribikera zail eta neketsu ori ikastekoan:

«Ortografia ikasten gaitzen du-*gun* denborak, aste beteko lan-*oporketa* edo uelga orokorrak bai-*ño* galera geiago dakar berekin. Ikasita edo erdi-ikasit ondoren, es-*kribikera* zail ori zuzen erabilii bea-*rrak*, berriz, ere geiagoko galera du».

Ba dio aundiagorik ere: «Aurtza-*rot*ki oitu-erazi gaituzte buruzpide-*rik* gabeko eskribikera erabiltzen, guziz «irracional» dana; eta ortan jarraitzen dugu, gladiarentzat zen-*bat* mendetako atzerapena danik oartzeko. Izunketa guziaz daude, egon ere, onelatsuko bitxikeri zen-*tz*ugabekoz josiak».

—oOo—

Lau mailla izendatzen ditu Gal-*vez* jaunak gaitzeleraz gaurkotu eta erazteko, burubide oneko eta zen-*tz*uzko eskribikera garbian ipintze-*ko*. Lau mailla, bakoitziari bere epea emanaz:

a.—JA, JO, JU bezala era gogo-*rrean* ogtzekoan beti JE ta JI era-*biltzea*, GE ta GI' ren ordez. (Eus-*keraz* egin izan dugun bezala, nos-*ki*).

b.—C izkiaren ordez, beti Z era-*biltzea* oguzkera biguñetarako: ZA, ZE, ZI, ZO, ZU, alegia. Eta oguz-*kera* gogorretarako, berriz, beste au: K, Orrela, gaitzelerazko CA, QUE, QI, CO, CU kentzea eska-*tzen* du. (Otan ere euskeraz be-*zala*).

d.—H eta V guzi-guziak kente-*ko* eskatzen du. Eta V'ren ordez beti B erabiltzea jotzen du ego-*kien*. Alde oneko erraztua, gaitze-*leraz* idazten ikasteko!

e.—GA, GO, GU erabiltzen diran gisa berean idazteko GE ta GI ere, terteko U betiko kenduaz. Eta, ja-*kina* baita güe, güi, bien arteko ü ori ere uxatzeko.

Auxe zan Arana-Goiri'ren oiñarria, ain ospe aundiko esaunda burutsu artan ageri danez: «Ots bakoitziari bere makilla; eta makilla bakoitzi-*ri* bere otsa». Auxe bera da, ain juxtu ere, Ingelesek beren es-*kri-
bikera* naestua eta zail porrotakoa erraztuzteko asmoz ari dituzten salaketa berrien oiñari-legea. (Ikus, GOIZ ARGÍ, 1971'go uztaillekoan: «Ingelesak Eskribikera errazten»).

—oOo—

Jende ikasian aldetik datozkela eragotzen aundienak, ikusten du Galvez jaunak. Eta zorrozki maxia-*tzen* du aietako askoren jakituria:

«Ortografia errazten baldin bada eta «korbata» jatzeko oitura ken-

tzen, zertan bereiz ditezke ta nola nabarmendu gure jende ikasiak? Ar dezatela, astean kein beintzen, izki-zukua edo letrazko zopar».

Bein ontara ezkerre esan dezagun, ez duala ezinezkoa ikusten aldaketa ori:

«Orainsu erraztu eta gaurkotu dute beren izkuntzaren eskribikera bai Italiarrek eta bai Japonarrek, zati aundi batean beintzat, osorik *ezpada* ere. Burubidez antolatutako eskribikera edo «ortografia racional» deritzaion ori osoro lorturik daukate EUSKALDUNEK, ERRUSIA-*RREZ* eta TURKIARREK».

Idazlearen itzez esanda: «...se ha hecho con éxito, ya en parte, como en italiano y en japonés, ya totalmente como en VASCOUCENCE, en RUSO y en TURCO».

—oOo—

Ez dakizki asko Galvez jaunak, euskaldunon artean gaur bertan da-*rabiz*kigun... Ez dakizki ez. Galvez jaunak, agian, guda-aurreko berrien eta giroaren argira... araura mintzo da.

Ez daki oraindik Galvez jaunak, euskaldunok «ortografia» ikasten edo ikasi-ezitean ari geran bitar-*tean*, beste batzuek izkuntzak sakonki ikasten dituztela, jakintza aurreratzan edo jakinduriz jaitzen di-*rala*; eta batzuk illargira dijoazela. Bitartean gu...

Zertarako jardurio luzeagorik? Gauza bera mintzo da naiko garbi.

Gaztahañak

Zeruko ARGIA

Zamendaria:
MIREN JONE AZURZA ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoko Kaputxiнок argitaratua (Kale Nagusia, 50-1. Buriada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42.66.66

ARPIDE SARIA:
Berruan 250 pezeta
Korreo batasunetako errietan 300 pezeta
Atzerriestako beste errietan 320 pezeta
Aldez Aurrez galdetu

Salmetan (aie bakoitza) 6 pezeta

